

TERMINÀLIA parla amb...

Teresa Cabré Castellví, presidenta de l'Institut d'Estudis Catalans

Teresa Cabré Castellví L'Argentera, 1947

Teresa Cabré Castellví és doctora en Filologia Romànica per la Universitat de Barcelona, on fou professora durant vint-i-cinc anys i creà els serveis de Lexicometria (1985-1987) i de Llengua Catalana (1988-1993). L'any 1994 s'incorporà a la Universitat Pompeu Fabra i fundà l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA) i el grup de recerca IULATERM. Actua-

ment hi dirigeix la Càtedra Pompeu Fabra des de 2014. Va ser la primera directora del TERMCAT (1985-1988), i ara hi presideix el Consell Supervisor. Fou la primera dona a ingressar com a membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) l'any 1989 i n'ha estat la presidenta de 2014 a 2021. Enguany ha estat elegida presidenta de l'IEC. Creadora

de la teoria comunicativa de la terminologia, ha estat directora de nombroses tesis doctorals i autora de nombroses publicacions. Per la seva trajectòria de docència i de recerca ha rebut diversos premis i reconeixements, com els doctorats *honoris causa* per la Universidad Ricardo Palma, de Lima, (2006) i la Universitè de Genève (2018).

[En aquest número hem volgut dedicar la part monogràfica als aspectes teòrics de la terminologia i, com no podria ser de cap altra manera, hem demanat a Teresa Cabré que s'avingués a ser la protagonista d'aquesta entrevista, tot aprofitant que, a més, s'acaba d'estrenar com a presidenta de l'Institut d'Estudis Catalans.]

La teoria comunicativa de la terminologia és una proposta vostra, que ha tingut una molt bona recepció en l'àrea de coneixement. A més, a la secció «Dossier», ens ajudeu a entendre la diferència entre una teoria de la terminologia i els models teòrics de la lingüística emprats per explicar alguns fenòmens de la terminologia. Què ha suposat i suposa encara aquest lideratge teòric?

No voldria fer una dissertació aquí sobre els diferents models que existeixen. En el meu cas, la teoria comunicativa de la terminologia (TCT) és un model apte per a la

terminologia en tota la seva complexitat, no només per a la normalització internacional, sinó també des del punt de vista de la comunicació. El model no vol només assegurar la comunicació precisa, sinó que també vol promoure la llengua d'un territori. Aquest és l'objectiu primer de la TCT.

Llançar una proposta teòrica implica comprovar amb dades reals contrastades la validesa dels principis i de les condicions. Això és el que hem fet amb les recerques del grup IULATERM, mitjançant projectes i tesis doctorals, que han permès estendre els pressupòsits de la TCT en altres països.

Cap on hauria d'anar avui el desenvolupament de la terminologia? Quins estudis considereu que encara cal abordar des de la TCT?

En falten molts encara. Per exemple, al simposi de RITerm, la Xarxa

Iberoamericana de Terminologia, celebrat a Manizales l'any 2018, es van posar en relleu dues tendències de recerca molt interessants: la terminologia cognitiva/neurocognitiva (empra tècniques i metodologies que permeten creuar l'activitat elèctrica del cervell i l'activació de les funcions terminològiques), i la terminologia al servei de la lluita social (quan es tracten temes com la pobresa, la immigració o els conflictes socials).

En la renovació de la terminologia, quin paper considereu que hi ha tingut la tecnologia?

És evident que les noves metodologies de treball s'han enriquit amb la informàtica. Només cal repassar cadascuna de les fases dels treballs terminològics i observar com han anat evolucionant; l'ordinador sempre hi ha estat present i evolucionant-hi conjuntament. En aquest sentit, en els projectes de recer-

ca vinculats a la TCT, a banda de comprovar principis teòrics i d'oferir descripcions acurades, sempre hem intentat aportar desenvolupaments de recursos lingüístics (corpus, bancs de dades, diccionaris, bancs de coneixements) i de sistemes informàtics pensats per al treball terminològic: extractors automàtics de terminologia, detectors de neologia, gestors de diccionaris, etc. No vull deixar d'esmentar l'esforç que va suposar el disseny i la construcció d'un sistema integral de gestió de corpus i de terminologia, el Terminus 2.0.

Quines estratègies creieu que cal explorar per enriquir la col·laboració entre el TERMCAT i l'IEC en matèria de terminologia?

El Consell Supervisor, presidit per un membre de la Secció Filològica i del qual m'ocupo actualment, integra molts col·laboradors, la Xarxa Tècnica del TERMCAT, que són membres de l'IEC o de societats filials de l'IEC. El Consell Supervisor s'ocupa d'establir les formes normalitzades i, en canvi, la Secció Filològica normativitza (en el moment que un mot entra al *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC, és norma). Que una forma no es consideri normativa no vol dir que no sigui correcta, ja que pot haver-hi moltes raons per les quals una unitat no entri al diccionari: és excessivament especialitzada, s'ha d'acabar de consolidar, etc.

Paral·lelament, l'IEC ha creat una Comissió de Terminologia Científicotècnica que analitza totes les propostes procedents del Consell Supervisor del TERMCAT. Aquesta comissió estudia les propostes en qüestió, les considera des del punt de vista de la definició que inclouen, i les passa a la Comissió de Lexicografia si pensa que han d'incorporar-se al diccionari. Aquesta nova via estableix un filtre entre les propostes realitzades pel Consell Supervisor i la Comissió de Lexicografia. Així doncs, la Comissió de Terminologia Científicotècnica,

constituïda per un representant de cada secció de l'IEC, decideix si un terme sembla apropiat per al diccionari normatiu. I aquesta decisió la pren posteriorment la Comissió de Lexicografia de la Secció Filològica.

De treball terminològic, a banda de l'IEC i el TERMCAT, en fan molts altres organismes (administració, universitats) i és ben reconeguda la qualitat de la terminologia catalana, que ha esdevingut referència per a altres llengües. Però quins reptes té la llengua catalana en els registres no especialitzats?

La llengua catalana té el gran repte d'esdevenir el canal de transmissió lingüística entre joves i adults. Tots els catalans hauríem d'assegurar-nos que els nostres fills i nets continuïn utilitzant-la, ja que la supervivència de la llengua passa per aquesta transmissió. Sovint,

les llengües canvien d'escenari, i Catalunya ha canviat molt des que es va endegar la normalització lingüística. Un dels reptes és que hi ha d'haver una política que s'adapti als temps actuals, molt complexos demogràficament. No només es tracta del rol que té la llengua davant un Estat que no l'ajuda gens, sinó que la llengua tampoc no s'ha vist reforçada com a eina de promoció social, laboral ni professional. I aquests elements són cabdals perquè les persones vulguin integrar-s'hi. S'han d'enfortir tots aquests mecanismes.

Heu estat la presidenta de la Secció Filològica des de 2014, en un període intens en novetats normatives (gramàtica, ortografia). Esteu satisfeta dels resultats?

N'estic molt satisfeta. Hem assolit els objectius que ens vam proposar l'any 2014, tot i que alguns

Autora: Begonya Mascellón. Font: Institut d'Estudis Catalans

projectes, evidentment, s'han de continuar desenvolupant i algunes línies es mantenen obertes. Alguns d'aquests objectius han estat ordenar internament la Secció Filològica, obrir-nos a l'exterior, conèixer interactivament escriptors, traductors, docents i mitjans, desenvolupar la normativa... Amb relació a aquest darrer aspecte, per exemple, s'han publicat tres gramàtiques (dues de les quals es van dissenyar durant el segon any de l'inici del nostre mandat) i, actualment, l'Institut està treballant en el nou gran projecte de diccionari normatiu, el qual encara no s'ha redactat.

Llançar una proposta teòrica implica comprovar amb dades reals contrastades la validesa dels principis i de les condicions

Quines actuacions són prioritàries quant a la llengua catalana a partir d'ara?

En primer lloc, hem de continuar potenciant, des de la Secció Filològica i l'IEC, l'obra normativa. Tenim previst obrir la plataforma normativa (que serà una realitat a finals de 2021 i es farà pública, molt probablement, l'any 2022) que permetrà realitzar cerques integrades al diccionari, les tres gramàtiques i l'ortografia.

També volem donar entitat a la Secció Filològica com a acadèmia de la llengua, com a estructura que ha de fer les feines de normativa. Intentarem començar aquest pla amb les diverses seccions durant el 2022.

Un altre punt important és desenvolupar la recerca de l'Institut en llengua catalana. Cal que l'IEC s'asseguri de l'existència d'aquest cor-

pus de recerca en català i també potenciï premis exclusivament en llengua catalana. La Secció Filològica, com ja hem esmentat, té un projecte de gran envergadura entre mans: el nou diccionari del català normatiu; es preveu donar-li una embranzida quan s'enllesteixi el diccionari essencial de l'IEC.

Quins col·lectius són prioritaris per a l'IEC quant a cooperació institucional en matèria de llengua?

És evident que els col·lectius principals amb qui hem de cooperar institucionalment són els que treballen amb la llengua: els mitjans de comunicació, els ensenyants i els treballadors de la llengua (traductors, correctors, escriptors). Aquests col·lectius construeixen l'estàndard i difonen els models de llengua catalana.

A banda de l'obra normativa, de quina manera l'IEC pot contribuir a millorar la qualitat de la llengua en tots els nivells?

Ara es comença a donar importància a la idea de la qualitat de la llengua i és essencial reflexionar sobre què és i com pot contribuir-hi, de manera més eficient, l'IEC. Tal com vam veure en la Jornada sobre la Qualitat Lingüística que l'Institut va organitzar el 8 d'octubre de 2021, aquest concepte hauria d'associar-se a la millora de l'individu, dels catalano-parlants. Tothom té cura de la seva imatge per causar una bona impressió; per això, la gent també hauria de tenir cura del model de llengua que utilitza i dels seus usos lingüístics. Hem de redefinir la noció de qualitat lingüística i fer-la més atractiva. Treballar-hi suposarà molts reptes i, juntament amb l'Administració, ens hi haurem de posar.

I ara heu encetat un nou repte, la Presidència de l'Institut d'Estudis Catalans. Quins canvis més rellevants considereu que s'han viscut a la institució, des que va entrar-hi al 1989?

De 1989 fins ara, s'han viscut molts canvis importants. En primer lloc, l'augment del nombre de membres. L'any 1989, l'Institut comptava amb pocs membres i les reunions es feien en sales petites; actualment, amb el canvi d'estatuts i l'allargament de l'esperança de vida, no hi cabem ni tan sols a la sala Coromines. Així doncs, s'hi acumulen moltes persones i això vol dir molta feina i alhora molta massa crítica. L'altre canvi important viscut és la tendència progressiva a organitzar-se. Quan vaig entrar-hi, els temes tractats s'improvisaven, no hi havia una programació o un pensament estratègic.

Volem donar entitat a la Secció Filològica com a acadèmia de la llengua, com a estructura que ha de fer les feines de normativa

D'acord amb els objectius de la vostra candidatura, com voleu modernitzar l'IEC i consolidar-hi dinàmiques més participatives? Quins aspectes de la governança de l'IEC creieu que cal modificar?

És evident que cal que l'IEC canviï i s'adeqüi al segle XXI. Cal que segueixi un programa, que funcioni de forma planificada. Els treballs no s'improvisen i cal que es considerin els objectius globals i particulars de cadascú. Alhora, cal que el govern sigui participatiu. Com a presidenta de la Secció Filològica, havia vist que fins ara l'Equip de Govern governava i el Consell de Govern (l'òrgan que, segons els estatuts, ha de prendre les decisions que passen al Ple) només ratificava i discutia algunes decisions que l'Equip de Govern ja havia adoptat. De facto, durant el nostre mandat, hem integrat els presi-

Amb Maria Corominas, Marta Prevostí i Àngel Messeguer membres integrants de la Presidència de l'IEC 3/6/2021

dents de les seccions al cogovern de l'IEC. Això no vol dir que l'Equip de Govern es desvincula de la responsabilitat de les decisions adoptades, però volem fer-los-en partícips, atès que han de conduir i desenvolupar l'activitat de l'IEC. Quant als projectes, volem planificar-los bé i fer-ne el seguiment corresponent, per tal de saber-ne el cost econòmic i de quina manera s'ha executat cada projecte.

Considerem que l'IEC ha d'obrir-se més a l'exterior. Hem de fer que el nostre coneixement arribi a més gent, i hem d'obrir tot el coneixement de què l'IEC disposa i que genera contínuament. Els coneixements que recull l'Institut es troben ara emmagatzemats en formats múltiples i, sovint, no estan digitalitzats. Per últim, volem arribar a grups més amplis de la població mitjançant

Cal que l'Institut centri la recerca en tot allò que té a veure directament amb la millora del país, tot allò que el fa progressar des de qualsevol àmbit del coneixement científic

conferències en format reduït i exposicions, a més de mantenir els seminaris i jornades que ja organitzem.

Quin tipus de recerca cal que faci l'IEC?

L'Institut no pot reproduir la mateixa recerca que fan les universitats

o els grups de recerca. Actualment, els centres de recerca i les universitats fan la recerca més competitiva a escala internacional. L'IEC no pot reproduir ni trepitjar els àmbits de treball de les universitats i dels centres especialitzats; s'ha de centrar en temes d'interès per a la catalanística. Tradicionalment, s'ha entès com l'estudi de la llengua i la literatura catalanes, però considerem que cal definir-la d'una manera més àmplia: cal que l'Institut centri la recerca en tot allò que té a veure directament amb la millora del país, tot allò que el fa progressar des de qualsevol àmbit del coneixement científic (ciències naturals, economia, ciències socials, tecnologia, lingüística...).

CONSELL DE REDACCIÓ